

N:o 4.

Ank. till Riksd. kansli den 27 febr 1893, kl. 12 midd.

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 2, angående vidtagande af anordningar för att bereda beväringsynglingar kunskaper i rätt- och välskrifning samt i räkning.

Uti en till utskottet öfverlemnad motion, n:o 184, har herr *G. W. Svensson* i Rydaholm hemställt, »att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes vidtaga sådan anordning, att beväringsynglingar, som icke hafva nöjaktiga kunskaper i rätt- och välskrifning samt räkning, måtte beredas tillfälle att minst 2 timmar dagligen under den på exercisplatsen bestämda öfningstiden erhålla kostnadsfri undervisning i nämnda ämnen».

Sedan motionären erinrat derom, att han vid 1890 års riksdag afgaf en motion, n:o 109, i samma syfte som det i den nu föreliggande samt anfört några till förmån för den motionen fälda yttranden af tillfälliga utskottet n:o 1, till hvilket densamma hade remitterats, förklarar han sig anse det vara öfverflödigt att, hvad motiveringen i öfrigt angår, i sin nu föreliggande motion upprepa hvad han anförde i sin första motion. Men han tillåter sig emellertid nu särskildt betona, »att i synnerhet under första årets vapenöfningar tillräcklig tid borde kunna anslås till dylik undervisning åt de ynglingar, som deraf äro i behof, utan att tiden för de militära öfningarna behöfde inskränkas».

Då motionären hänvisat till motiveringen för den af honom år 1890 väckta motionen, så anser sig utskottet ej blott böra tillmötesgå

honom genom att redogöra för densamma, utan äfven derjemte framhålla, hvad utskottet hade att unföra i frågan, samt frågans utgång vid Riksdagen.

Motionärens motiv befunnos då vara följande: De kunskaper, hvilka inhemtas i folkskolan, varda i de flesta fall snart glömda och komma sålunda till föga nytta i det praktiska lifvet; det vore emellertid en behjertansvärd sak att för ynglingar, till mera mogen ålder komne, bereda tillfälle till förkofran i de ämnen, som äro mest behöfliga för det praktiska lifvet, nemligen rätt- och välskrifning samt räkning. Detta skulle kunna ske genom att under beväringmötena anordna undervisning i dessa ämnen för de värnpligtige, som deraf vore i behof. Då under dessa möten 8 timmar dagligen lära användas till de militära öfningarna, skulle, om 8 timmar användes till nattlig hvila, återstå 8 timmar till måltider, borstning och putsning samt förströelser, hvilka icke alltid vore af förädlande art och beskaffenhet. Af den lediga tiden skulle det icke vara omöjligt att använda till exempel 2 timmar dagligen för ynglingens utbildning i ofvan nämnda ämnen. Man finge visserligen icke vänta sig några särdeles lysande resultat af en dylik anordning, men något kunde dock vinnas, och den största fördelen blefve måhända den, att den ovilja, att icke säga förbittring, som nu finnes emot den ökade beväringsexercisen, skulle i väsentlig mån minskas. Några praktiska svårigheter dervid torde icke förefinnas, då baracker eller kaserner numera blifvit uppförda å mötesplatserna, då kostnaderna, sedan en första uppsats af materiel blifvit anskaffad, skulle inskränka sig till en obetydlighet, och då beväringynglingar, som antingen aflagt mogenhetsexamen eller folkskolelärareexamen eller qvarstode såsom lärjungar i de allmänna läroverkens högre klasser, skulle kunna biträda befälet såsom lärare. Gifvetvis skulle de ynglingar, som innehade nöjaktig färdighet i nämnda ämnen, kunna befrias från undervisning.

Utskottet erkände, att folkskolan ännu icke mägtat åstadkomma det resultat, att hvarje ung man besitter en nöjaktig färdighet i rätt- och välskrifning samt räkning, och kunde därför icke annat än instämma i motionärens önskan, att tillfälle till förkofran härutinnan måtte kunna beredas dem, som icke i skolan inhemtat tillräckliga kunskaper. Den tanken föreföll också utskottet mycket tilltalande, att de värnpligtiges tjänstgöring borde göras till en skola, der de skulle ej blott sysselsättas med rent militära öfningar, utan äfven erhålla undervisning i allmänt medborgerliga ämnen till gagn för deras framtida verksamhet på hvilket område som helst. För den händelse, att de

värnpligtiges öfningstid komme att väsentligen utsträckas utöfver den nu bestämda tiden, syntes det utskottet otvifvelaktigt, att så komme att blifva fallet. Men utskottet kunde icke förbise, att under dåvarande förhållanden åtskilliga svårigheter mötte för en sådan anordning, som motionären åsyftat. Dit hörde, att så mycken tid som möjligt måste under den korta mötestiden egnas åt de militära öfningarna, att man icke under en så kort tid kunde vänta särdeles stora resultat af den ifrågavarande undervisningen, helst eleverna till största delen komme att höra till de trögaste och minst läraktige, att lämpliga skollokaler icke allestädes torde finnas, att uppsättningen af materiel och de årliga kostnaderna torde kräfva ej alldeles obetydliga kostnader, och det slutligen synes ovisst, om tillgång på dugliga lärarekrafter för ett större antal elever kunde erhållas, då det jemförelsevis fåtaliga befälet och underbefälet, som hade en mängd göromål att ombesörja mellan exercistiderna, endast till en del kunde användas för undervisningen i folkskoleämnena, och det ej torde kunna åläggas vissa värnpligtige att tjänstgöra såsom lärare för de öfrige. Om och till hvilken utsträckning det kunde låta sig göra att, oaktadt ofvanberörda svårigheter, anordna en sådan undervisning, som motionären föreslagit, ansåg utskottet icke kunna bedömas utan särskild utredning. Då emellertid en sådan då icke kunde erhållas, syntes det utskottet icke lämpligt, att Riksdagen gjorde någon framställning i ämnet hos Kongl. Maj:t, hvarför utskottet hemställde, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Då frågan förekom till behandling i Andra Kammaren, biföll kammaren utan votering utskottets förslag. Och dermed var frågan för den gången fallen.

Under en tid, då folkskoleundervisningen i vårt land är obligatorisk och mer än 13 och en half millioner kronor årligen offras på vår folkundervisning och då folkskolestadgan bestämdt föreskrifver en minikurs, före hvilkens inhemtande ingen tillerkännes rätt till afgångsbetyg från folkskolan, må det med skäl sättas i fråga, om det kan vara lämpligt att med ytterligare dryga utgifter vid exercisplatserna anordna, så att säga, folkskoleundervisning.

Vid föreliggande motion framträder osökt den dubbel frågan: Till huru stor omfattning skall den afsedda undervisningen meddelas, och huru många skola delaktiggöras af denna undervisning? På den första

delen af denna fråga ger motionären intet svar; möjligen kan man af hans uttalanden berättigas till den slutsatsen, att man skall meddela denna undervisning i så stor omfattning man kan utan angifvet pensum. Men med en sådan uppgift synes förslaget stå på allt för lös grund för att kunna godkännas. På frågans andra del åter svarar motionären, att man skall meddela denna undervisning åt beväringssynglingar, som icke hafva nöjaktiga kunskaper i de föreslagna ämnena. Svaret är allt för obestämdt och kan ge anledning till en hel del olika tolkningar.

Betraktar man de sammandrag af uppgifterna om de för första gången vapenöfvade beväringsskyldiges förmåga i läsning och skrifning, som finnas intagna i kongl. krigsvetenskapsakademiens handlingar, så finner man, att år 1883 befunnos af 25,504 i skrifning pröfvade 7,781 eller 30,5 procent hafva god färdighet, 16,770 eller 65,7 procent ha någorlunda färdighet och 953 eller 3,8 procent sakna färdighet. Af 29,329, som år 1885 pröfvades, hade 9,694 eller 33,1 procent god färdighet, 18,983 eller 64,7 procent någorlunda färdighet och 652 eller 2,2 procent sakna färdighet. År 1890 åter hade af 23,331 pröfvade 9,460 eller 40,54 procent god färdighet, 13,617 eller 58,37 procent någorlunda färdighet och 254 eller 1,09 procent sakna färdighet.

Skulle man nu med motionärens uttryck: »icke nöjaktiga kunskaper» afse dem, som enligt kongl. krigsvetenskapsakademiens uppgifter sakna färdighet i skrifning, så förefaller det utskottet, som att antalet vore så obetydligt, att inga särskilda åtgärder i motionens syfte därför torde böra påkallas, så mycket mindre som det af anförda uppgifter framgår, att de okunniges antal på 8 år minskats från år 1883 omkring 38 på tusendet till icke fullt 11 på tusendet år 1890. Och det skall med all visshet icke dröja länge, förr än den nu omhandlade kategorien alldeles försvinner.

Sammanfaller åter motionärens uttryck: »icke nöjaktiga kunskaper» med det af kongl. krigsvetenskapsakademien begagnade uttrycket: »någorlunda öfvade», så framträder den åsyftade uppgiftens vidd. Väl är det sant, att äfven inom denna grupp en minskning till ett bättre in-trädt, i det att år 1883 nära 66 procent och år 1885 nära 65 procent tillhörde denna grupp, men år 1890 blott 58 procent, allt till förmån för den grupp, som utgjordes af dem med god färdighet. Men siffran 58 är dock ganska respektabel. Skall nu denna siffra plus den, som anger det antal, hvilket saknar öfning i skrifning, läggas till grund för beräkningen, så få vi svar på den frågan: huru många skola delaktiggöras af denna undervisning? I sådant fall blir antalet att börja med öfver hälften af samtliga värnpliktige eller omkring 60 på 100. Om

man också år efter år har att vänta en sänkning uti denna siffra, så är dock det antal, för hvilket undervisning i skrifning erfordras, så stort, att denna undervisning icke lär kunna meddelas i barackerna, ej heller i kasernerna, utan att särskilda lokaler måste anskaffas. Men kostnaderna för dessa skollokaler med tillbörlig materiel anskaffande äro icke på minsta vis antydda, än mindre beräknade uti föreliggande motion. Frågan befinner sig sålunda för närvarande uti ifrågavarande punkt i ett outredt skick.

Då uppgifter, huru stor procent af beväringen besitter de olika graderna af insikter i räkning, icke äro intagna uti kongl. krigsvetenskapsakademiens handlingar, kan utskottet derom icke erhålla någon bestämd upplysning, men anser sig dock kunna antaga, att förhållandet i detta ämne icke är gynsamare än angående skrifningen. I alla fall kan förhållandet i afseende å detta läroämne icke minska antalet af de beväringssynglingar, som skulle komma att anses erfordra undervisning, i fall motionen skulle bifallas.

Enär den undervisning, som motionären här förordar, afser beväringens praktiska nytta för framtiden, så torde det nog också med skäl kunna antagas, att äfven undervisning uti konsten att läsa väl innantill samt uti förmågan att af det upplästa fatta innehållet borde hafva påyrkats. Men någon sådan undervisning förutsätter icke motionären, hvilket torde kunna betraktas som en inkonsekvens eller brist i motionen.

Utskottet håller före, att om undervisning i det syfte, motionen afser, skulle införas vid våra exercisplatser, så borde hela beväringstyrkan vara underkastad skyldighet att deltaga i denna undervisning och undervisningen bestridas af befälet. För de fall, då beväringssyngling innehade så stora kunskaper och färdigheter, att han ej rimligtvis borde undervisas tillsammans med de öfriga värnpligtige, kunde denne nog af befälet beredas annan lämplig sysselsättning.

Under sådant förhållande, att beväringen vid fotfolket underkastas en öfningstid af 8 timmar per dag och vid de beridna vapenslagen delvis ända till 10 timmar om dagen utom den tid, som åtgår för ut- och inryckningen, för borstning, putsning, spisning m. m., och vid det förhållandet, att exercisen och den derunder såsom något oeftergiftigt fordrade ständiga lystringen i betydlig grad upptager beväringens tid och påkallar hans krafter, synes det utskottet vara bra mycket begärdt, att han skall åläggas ytterligare 2 timmars tvungen sysselsättning per dag genom undervisning i bokliga ämnen.

Man kanske häremot skulle vilja invända, dels att ombyte är hvila och dels att de 90 dagarne ge tillfälle till prutmån på de 8 à 10 timmarnes militära öfningar. Men mot den första invändningen må anföras, att erfarenheten visat, att ynglingen, ovan som han är vid exercis och så spänd uppmärksamhet, ingenting hellre velat, då han hunnit sin fristund, än att få hvila sig. Och skall man ega rätt att påföljande dag påkalla hans oafåtliga uppmärksamhet, får man icke pålägga honom längre arbetstid. Mot den andra invändningen må erinras, att då 90 dagars öfningstid af alla fackmän med en mun förklarats vara det minimum, som för beväringens tillbörliga öfning i militära färdigheter erfordras, någon prutmån der icke torde vara att påräkna.

Af hvad sålunda här ofvan framhållits har utskottet tillräcklig anledning att afstyrka den föreliggande motionen, hvars förslag utskottet tror sig hafva visat vara allt för opraktiskt och för närvarande omöjligt att utföra. Men då det utan tvifvel icke blott är önskligt, utan fastmer nödvändigt, att man söker göra de militära öfningarna och vistelsen vid öfningslägret så tilltalande som möjligt för beväringen, så förefaller det utskottet, att åtminstone några tillfällen borde gifvas, då beväringen i gemen kunde beredas, icke undervisning uti de tre i motionen bestämdt angifva folkskoleämnena, men möjlighet att få åhöra till exempel föredrag, som afsåge att bibringa honom insigt i allmänt medborgerliga ämnen till gagn för hans samtida verksamhet på hvilket område som helst. Härom har utskottet emellertid icke på grund af motionens innehåll anledning att närmare uttala sig.

Utskottet får därför hemställa,

att motionen icke måtte föranleda till någon kammarens åtgärd.

Stockholm den 24 februari 1893.

På utskottets vägnar:

G. F. ÖSTBERG.

Reservation

af herrar *E. Hammarlund, Fr. Berg* och *E. Norman*, hvilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hafva följande lydelse:

»Då af inhemtade upplysningar framgår, att de ifrågavarande beväringmännen skulle blifva allt för öfveransträngda, om till de rent militära öfningarna skulle läggas minst två timmars daglig undervisning i rätt- och välskrifning samt räkning, och att dessutom på flera vapenöfningsplatser saknas lokaler, som för en dylik undervisning kunna anses vara fullt användbara, torde en sådan anhållan som den af motionären föreslagna icke vara lämplig. Dermed synes dock ej ådaga-lagdt, att icke Kongl. Maj:t skulle kunna vidtaga några som helst åtgärder i motionens syfte. Vid åtskilliga vapenöfningsplatser lära de lokala hindren icke vara alldeles öfvervinneliga, och hvad den dagliga undervisningstiden beträffar, torde den kunna ej oväsentligt minskas, utan att undervisningen därför behöfver blifva resultatlös. Helst skulle utskottet sett, att motionärens förslag, hvad undervisningens omfång angår, varit något mindre begränsadt och utom de af honom nämnda ämnena omfattat äfven sådana som läsning och de enklaste grunderna af fältmätning. Men då utskottet saknar befogenhet att i detta afseende gå utöfver hvad i motionen begärts, och då — i fall en skrifvelse i ämnet aflåtes — Kongl. Maj:t helt visst skall pröfva frågan i hela dess vidd och sålunda äfven taga i öfvervägande, huruvida andra ämnen än de af motionären ifrågasatta må anses lämpliga, inskränker sig utskottet till den hemställan,

att kammaren för sin del måtte besluta, att Riksdagen i skrifvelse anhåller, det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke sådan anordning kan vidtagas, att beväringmän, som sakna nöjaktiga kunskaper i rätt- och välskrifning samt räkning, må under vapenöfningsstiden erhålla undervisning i nämnda ämnen.»